EEN VERHANDELING OVER HET ONTSTAAN VAN HET MENANGKABAUSCHE RIJK EN ZIJN ADAT.

DOOR

Dr. F. W. STAPEL.

De opperkoopman Coenraad Frederik Hofman, gezaghebber over Sumatra's Westkust en tevens stadhouder vanwege den „keyser” van Menangkabau over de strandlanden, stelde in den loop van 1715 een verhandeling samen over het ontstaan van het Menangkabausche rijk en de daar heerschende zeden en gewoonten, o.a. het matriarchaat. Hij had daartoe aanleiding gevonden in het feit, dat de Hooge Regeering te Batavia hem haar ontevredenheid had betuigd over de benoeming van een nieuwen pongloe¹⁾ in de plaats van een overleden raadsheer. Als vertegenwoordiger der Compagnie had Hofman aan die benoeming zijn zegel moeten hechten, en de regeering meende, dat hij daarbij niet de noodige ernst had betracht, zoodat niet de meest rechthebbende zou zijn benoemd. Daartegen kwam Hofman met kracht op en hij hoopte met zijn verhandeling de regeering te overtuigen „geen ander insigt [te] hebben gehad als de billikheyd”. Hij zond daartoe het document, dat hij had samengesteld uit verschillende „Maleytse gedenckschriften” en mondelinge overleveringen, met een begeleidend schrijven van 31 Januari 1716 naar Batavia: „Ter speculatie van Uw HoogEd. heb ik, op hoope van welduydinge, de vryheyd genomen hiernevens te voegen myne particuliere aentekeninge van den eersten oorspronk deser gemengde regeringe, en door welke gevallen die van tijt tot tijt is veranderd geworden”.

Het komt slechts sporadisch voor, dat ambtenaren der Compagnie belangstelling toonen voor de zeden en gewoonten der inheemschen, in wier gebied zij werkzaam zijn. Mannen als Cornelis Speelman, die een van grondige studie getuigende Notitie opstelde over de geschiedenis en adat der volkeren van Zuid-Celebes, en een kleine tien jaar later even degelijke kennis toonde van de inwendige ver-

¹⁾ Panghocloe, dat aan de Westkust beteekende regent of raadsheer.

houdingen in Mataram en de onderlinge relaties der Javaansche grooten, behooren tot de uitzonderingen. Daarom laten wij hier de verhandeling van Hofman volgen, na eerst iets te hebben medegedeeld over de loopbaan van den auteur.

Hofman was een Duitscher; zijn geboorteplaats wordt in 's Compagnies papieren afwisselend gespeld Essingen, Assenen, Assenheim en Hassenheim. Hij moet omstreeks 1666 zijn geboren en kwam in 1686 met het schip Oosterlandt op Batavia aan als adelborst, op een gage van f 10 per maand. Zijn eerste plaatsing was op Padang, waar men hem, wegens zijn bekwaamheid in het schrijven en rekenen, „aen de pen” plaatste. In 1693 benoemde gezaghebber Abraham Boudens hem tot assistent op f 24, maar de regeering vond deze benoeming te eigenmachtig en bovendien het salaris te hoog; zij stelde Hofman terug tot adelborst. Dit was echter slechts een tijdelijke maatregel, want zijzelf benoemde hem in 1695 tot assistent op Ambon, op f 20. Sedert diende Hofman achtereenvolgens op Ambon, Ternate en Batavia, en krom geleidelijk op tot onderkoopman en koopman. Als eerste administrateur van het ijzermagazijn der Compagnie op Batavia (1708) trok hij de aandacht van zijn superieuren en hij maakte daar een zeer gunstigen indruk. Daarom benoemde de regeering hem 25 April 1710 tot gezaghebber der Westkust, met rang van opperkoopman. Zoo kwam Hofman dus in de hoogste waardigheid terug op dezelfde plaats, waar hij 24 jaar te voren als adelborst zijn loopbaan was begonnen. Een mooi resultaat, maar dat zou worden gevolgd door een diepen val!

Bij resolutie van 11 Mei 1717 onthoofde de regeering Hofman en vier zijner voornaamste ondergeschikten naar Batavia. Zij was op het spoor gekomen van „het dryven van een gansch uytsporigen perticulieren handel en het misbruycken van 's Compagnies gelt tot deselve”. Door onderling krakeel was de zaak uitgelekt, en naar den voorloopigen indruk scheen daarin „den gesaghebber Hofman, tegen alle verwagtinge ende voorgaende opinie wegens sijn persoon en gedrag, wel het grootste deel te hebben”. Dezelfde resolutie bepaalde, dat de oud-gezaghebber Abraham Schepmoes als commissaris naar de Westkust zou gaan om ter plaatse een onderzoek in te stellen, terwijl Abraham Patras hem zou vergezellen om de gezaghebbersplaats te vervullen.

Den 9den December kwam Schepmoes op Batavia terug; zijn onderzoek had uitgewezen, dat inderdaad ergerlijk was geknoeid. In 's Compagnies kas constateerde hij een tekort van 43 975 rijks-

daalders. Onmiddellijk liet de regeering de beschuldigten, die tot dusver op Batavia vrij hadden rondgelopen, in de boeien (gevangenis) zetten, en verwees de zaak naar den Raad van Justitie.

Ofschoon de beschuldigten allen bekenden, diende de fiskaal tegen Hofman een eisch ad torturam in, die hem evenwel bij vonnis van 5 October 1718 werd ontzegd, met opdracht tot verder procedeeën. Eerst den 9den September 1719 deed de Raad van Justitie uitspraak: Hofman werd gedeporteerd van ambt, qualiteit en gage; verklaard te zijn „infaem en inhabel om de Ed. Comp^{ie} na desen in eenig employ van eere te dienen”; hij en zijn medebeklaagden werden gezamenlijk en ieder in solidum aansprakelijk gesteld voor de restitutie der 43 975 rijksdaalders, en moesten in het publiek gestrengelijk worden gegeeseld en in de ketting geklonken, om vervolgens de Compagnie als kettingganger te dienen zonder loon. Voor Hofman werd deze dwangarbeid bepaald op 15 jaar (hij was toen al over de 50 jaar oud!).

Van dit vonnis vroeg Hofman revisie aan, op grond dat in de sententie een „erreur” zou schuilen, „en hetselve corrigerende speciaal het publicq aan te doene schandaal op 't schavot, met den aankleven van dien, soude werden ontsegt”. Bij vonnis van 14 Mei 1720 verklaarde de Raad van Justitie het verzoek om revisie niet ontvankelijk en het vonnis van 9 September 1719 werd een jaar later, 7 September 1720, geëxecuteerd. Ten slotte wees de Hooge Regeering bij resolutie van 11 October 1720 de Kaap de Goede Hoop aan als plaats, waar de delinquent zijn 15 jaar dwangarbeid moest afdoen.

OPCOMST DER PADANGNEESEN EN DERSELVER REGERINGE¹⁾.

Padang, soo genaemt na 't groote, vlakke veld binnen een ringmuur van hooge bergen opgesloten²⁾, is, sooverre de Maleytse gedenckschriften heugen, eerst bewoont geweest van vissertjes, zoutkookers en handelaers, onder een hoofd, die den titul voerde van

¹⁾ Uit de *Overgecomen brieven 1717*, 12de boeck, afdeeling Sumatra's Westkust, folio 17 e.v.

²⁾ Maleisch padang beteekent vlakte of plein. Men vergelijke bij het volgende vooral WESTENENK, *De Minang Kabausche Nagari* en KIELSTRA, *Onze kennis van Sumatra's Westkust omstreeks de helft der achttiende eeuw*, in Bijdragen Koninklijk Instituut 1887, blz. 499 en volgende.

mochodon¹⁾), en een tweede, van de priesterlycke ordre, gekomen van Passey, leggende benoorden Aetchin, met den titul van sangoena duradja²⁾). Dese, door de bergvolckeren beoorloogt werdende wegens sekere moord, door een harer onderdanen, genaemt Campang-China, begaen aen een bergman, genaemt Serpajaya van Tzinanhi, die om zout te koken afgecomen ware, sloegen in den beginne de bergvolckeren met een verlies van 30 mannen aff; dog daarna bevreest voor een sterckere magt, sonden sy een inboorling van Sancara, genaemt Malimganja, daer ten handel gecomen, na de vergramde bergvolckeren om 't verschil te bemiddelen, onder presentatie van vergoedinge voor de geledenen schaden, en vercregen daerop ook dat den dato bhandara Pagagar van Boukit Pantang met veele andere berggroten omlaeg op Padang afquamen. Maer dewyle den eysch in goud, welcken voor de vergoedinge deden, veel te groot ware om door die arme vissertjes voldaan te werden, lieten haer de bergvolckeren vergenoegen met de aanbiedinge van de helfte van 't Padangse land in plaetse, en namen ook al ten eersten 't besit daarvan, nadat de Padangneesen den duursten eed van trouwe, onder den ingesetenen bekend, aen haer afgelegd hadden, welcken bestaet in 't slagten van een onschuldige mans-slaev en 't verbranden van desselfs lighame tot assche, die vervolgens in de zee weggesmeten werd, en 't sweeren by haren Godt, dat wanneer ontrouw wierden, deselfde straff over haer en de hare mogte komen; sulx³⁾) van die tijd af de bergvolckeren evenveel magt met de strandvolckeren op Padang vercregen hebbende, ook gelyke deel in de regeringe namen, deselve componeerende uyt agt personen, als vier uyt de strandvolckeren en vier uyt de bergvolckeren, onder de benaminge van Sapamingirnja, betekenende strandvolckeren, en Sadareenja, bergvolckeren, waarvan de eerste van dese gemengde regering sijn geweest, van de strandvolckeren:

Een van 't geslagte Beeli-messian⁴⁾), soo genaemt na de titul van de huysvader ofte opperste van eenige huysgesinnen, welcke, met verlatinge van hun geboorteplaetse Priangan⁵⁾), om costwinnige haer

¹⁾ De titel machoedoen schijnt van Arabischen oorsprong te zijn. Zie o.a. *De Minang Kabausche Nagari*, blz. 30, noot 4.

²⁾ ?

³⁾ Zoodat.

⁴⁾ KIELSTRA, l.c. blz. 526, noemt het Kotta-Tengahsche geslacht Baleimasiang.

⁵⁾ Zie WESTENENK, *Opstellen over Minangkabau* II, Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, LVII, blz. 241 e.v., vooral 244. Ook diens *De Minang Kabausche Nagari*, blz. 2.

eerst binnen 't landschap Agam en vervolgens op Tanamera terneder geset hebben, van waer eenige op Padang zijn overgecomen.

Een van 't geslagte Tanjong¹⁾, alsvooren gesprooten uyt Priangan, welcke haer op Passaman hebben terneder geset, waarvan in 't vervolg om costwinninge mede eenige op Padang zijn aengecomen.

Een van 't geslagte Maleyo, dies naeste afcomst van Indrapoera werd gerekent, omdat de ware geboorteplaetse 't geheugen ont-schooten is.

Een van 't geslagt Mandeiling; heeft mede niet anders overgehouden als de bloote naem.

Van de bergvolckeren:

Dato Maradja-besaer, Orangcaya-besaer, Radja Phalawan en Dato Radja Pagaga, alle afkomstig, na der meeste gevoelen, van Tzinaanhi, de negory daer den vermoorden onderdaen Serpajaya thuyt hoorde, dog van verscheyde familiën.

In desen staet een tijd lange gecontinueert hebbende, sonder andere mogentheyte boven haer te erkennen, gelijk te dier tijd ook 't geheele land nodig is verdeelt geweest byna in sooveele gemeentens, onder haer eygene hoofden, als 'er negoryen waren, totdat zeker inboorling²⁾ van de negorye Priangan in 't gebergte van allen onliggenden volckeren vrywillig gehoorsaemt wierde, uyt een bygeloovig gevoelen, dat met godlyke eygenschappen begaeft ware, gelijk ook nog heden gelooft werd, die, om sijn naem en ontsag te vermeerderen, deselve vereenigde en bragte tot één lichaem onder een rijksvergaderinge der voornaemste hoofden uyt de magtigste negoryen, om gesamentlijck nevens hem en sijn ouder broeder Katommogongon³⁾ als voorsittende hoofden des reyks saken met volle magt te bestieren, tot welcke byeenkomste hy verkoos de plaetse van Maningcabou, een landschapje in 't midden van dat vereenigt lighaam gelegen, waarvan 't ook de naem van 't Minangcabouse rijk vercreeg; alsook wyders voor de veiligheid en geduursaemheyte van dat rijk, om de heersugtige voornemens tot usurpatie te konnen breidelen, den rijxraed verdeelde in twee hoofd- ofte coninglyke stammen, met namen Tziniago en

¹⁾ KIELSTRA schrijft Tongsong.

²⁾ Papatih van Sabatang. Zie WESTENENK, *Opstellen over Minangkabau*, I, Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, LV, blz. 238 e.v. en II, blz. 246, met de daar genoemde literatuur. Ook diens *Minang Kabausche Nagari*, blz. 28 e.v.

³⁾ Zie voor Katômanggoenan ibidem.

Cotta-duplian¹⁾), yder stam, om even magtig te zijn, gelyke magt van volck en landschappen toevoegende, met last dese ordre in de successie te agtervolgen van altijd in der afgaende plaetsen personen van deselfde stamme te stellen.

De eerstgenoemde stam Tziniago, waarvan hy sigselve 't voorsittend hooft noemde, formeerde hy uyt de volgende volckeren van²⁾) : Lima-Caon (Lima Kaoem), Douablas-Cottas, Bangsar, Payacomboe (Pajo-Koemboeh), Tahy (Taeh), Hinelangan (Si Malanggang), Taram, Batoe-Balang, Sitoejoe, Bantar-dalam, Benah-Ayer-Terpit (Ajer Tabi?), Sompoe (Soempoe), Malala, Solok, Goegoe (Goegoea), Cotta-Anoe (Kota Anau), Tzinanhi, Tanjong-Binko, Talaga-Padang, Paya, Belimping, Songi-Lassi, Boekit-Moentzjong, Caon (Gaoeng), Paniahalang (Panjakalang), Seroekan, Songi-Cabayang, Kontchir, Songi-Tzjerroeay, Katiala, Cadjang-Rassan, Camoe-Kit-chil en Camoe-Gadang.

De tweede hoofdstamme, onder zijn broeder Katommogongon, uyt de volgende volckeren van: Soeroeassa, Padang-Ganting, Songi-Trap (Soengai Taro), Agam, Batipoe (Bati-poeah), Priangan (Parian-gan)³⁾), Padang-Panjang, Renan, Manhawat, Goenoeng-Panyawan, Soemanik, Koerey-Benoe, Ampoe, Tanjong-Belit, Zoeli-Ayer (Koeti Ajer?), Saleyo (Salajo), Cotta-Baroe, Kenari (Kinari), Moara-Panas, Tallang (Talang), Tzioepa (Tjoepak), Gantong-Tzeri, Sancara (Singkara), Sening-Bahat, Seloengan (Siloengkang), Padang Siboessoe, Songi-Pagoe en Corintsche (Korintji).

Door de gemaakte rijkxconstitutie is de hoogste magt aen de voornaemste hoofden dier twee hoofdstammen ook verbleven, soodan den Sultan, wiens af-, aen- en opkomst tot den Minangcabousen throon, nadat 't rijk soodanig is bestelt geweest, met sulcke belaghelyke omstandigheden verzelt is, dat niet sekens daervan kan werden geseyt, alleenlijk 't hooft van de rijkxvergaderinge representeert, en verders geheellijk van der rijkxgrooten goedagten afhangt.

Wyders veranderde gedagte Berpatty Sabatan ook veel oude gewoontens, sommige geheellijk vernietigende en andere wetten weder in plaetse stellende.

¹⁾ Zie voor de Bodi-Tjaniago en de Koto-Piliang *De Minang Kabausche Nagari*, blz. 40 e.v. KIELSTRA schrijft, blz. 526, Tjieniago.

²⁾ De tusschen haakjes geplaatste namen zijn er door mij ter verduidelijking bijgevoegd.

³⁾ Zie hiervóór noot 5 op blz. 462.

't Regt der erfflatinge en opvolginge in amten en staten ontnam hy d'eygen kinders, om reden, sooals de Maleytse gedenkschriften melden, sijn eygen soon geweygert heeft op bevel van hem sig in doodsgevaer te begeven en sijn susters zoon integendeel 't selve gehoorsaemelijk heeft opgevolgt, statuerende ten opsigte der erflatinge, dat de susterskinderen met d'eygen kinderen gelykelijk sullen erven en deelen; en noopende de successie in amten en staten, dat by gebrek van broeders van eenen bedde 't selve regt sal overgaen op de susterskinderen van manlycken oire; en dese mede ontbrekende op de naeste neven van der susterssyde, tot den laetsten graed toe, mits de outste de jongste geprefereert werden en 't mannen sijn van een goede levensleydinge en bequaemheyt, waerop men 't bestier der gemene saken sal kunnen vertrouwen. Dog dese alle ontbrekende dan daertoe te verheffen een van een andere familie uyt deselfde gemeente en by 't volck 't meeste bemint.

Tegens de moordenaers en doodslagers voerde hy in de wet der wrake, welke aen de broeders, susters-sonen en neven van de susterssyde, volle magt gaf de moord, begaen aen hun naeste magen, te mogen wreken, ofte aen de moordenaer selfs, met hem van 't leven te berooven, ofte aen syne have, met die alle na sig te nemen, ofte, bygeval de moordenaer sig en syne have tesoek maekte, aen desselfs broeders, susters-zoonen en neven van de susters-syde, tot den laetsten graed toe.

Welcke wet hy mede betrekkelijk maekte op de schuldnaers, om in plaetse van den gebrekigen debiteur dessels broeders ofte naeste magen van de susters-syde te mogen aanspreken tot voldoeninge.

En in 't algemeen tegens de schade, van buyten ymand aengedaen werdende, 't sy van nabuurige ingesetenen ofte van vreemde, vernieuwde hy 't regt van verhael, door middelen, daertoe noodig, ook sonder consent der overigheyt, willende dat een yder toegelaten sy 't hem aengedane ongelijck selfs te wreken.

Maer d'oude wet van salam-ayer, suyveringe welke door 't water geschiedde, by wyse dat de twistende partye, die door gebrek van getuygenis niet kon gescheiden ¹⁾ werden, in 't water moste springen, waarvan den dryvenden, ofte dien in 't water de neus ontsprong, voor schuldig wierde verclaert, veranderde hy en stelde in plaetse den eed van suyveringe, welke geschiede door 't leggen van de hand op een steen en aenroeping van syn Godt, dat indien schuldig sy, door steenen mogte verplettert werden.

¹⁾ Er staat geschieden.

Dese wetten en meer andere insettingen, voor 't nodig onderhoud door een verdeeling der winstsoeking over 't geheele land, om de schaersheyt van levensmiddelen te verhoeden, by allen volckeren van dat vereenigde lichaam als sooveele godsspraken gehoorsaemlijk aengenomen sijnde, hebben de strandvolckeren, van Indrapoera af tot Passaman toe, deselve mede aengenomen en van dien tijd af haer ook gerekend onderhorige van gemelte rijk, te weten:

Die van Tzinanhi, namelijk de familiën van Samague, Mandelika, Jamba en Pangnjali, onderhorige van de hoofstamme Tsjiniago, waarvan gemelte negory een lid is, en die van de familiën ofte geslagten Belimessian en Tanjong, onderhorige van de hoofstamme Cotta-dupilian, omdat de negory Priangan, waeruyt hun eerste afkomst rekenen, een lid van gemelte hoofstamme is, met welke laetste die van de geslagten Maleyo en Mandeiling (dier regte afkomst, gelijk hiervooren staet vermeld, onseker is) haer hebben gevoegt en alsoo haerselven vrijwillig aen dat rijk onderdanig gemaakt, dog sonder oyt eenige schattingen daeraen te betalen, alsoo den wetgever, meergedagte Berpatty Sabatan, om sigh te eerder een grooten aenhang te vercrygen, ook niet gewilt heeft dat van ymand door 't geheele land eenige schattingen aen 't rijk souden werden betaelt; dan, na verloop van tyden door de onderlinge tweedragt der regenten over de hoogere magt, welke de meeste strandvolckeren verdeelt hield, van d'Aetchinders overheert sijnde geworden, wierden sy daaraen oock tributair gemaakt en yder negery langs 't geheele strand tot bewijs van onderdanigheyt jaarlijx geschat op 20 rijxdaelders ten behoeven van de Aatchinse croone, 't welke duurden ontrent 18 jaren, totdat sy in den jare 1666 door 's Compagnies magt van 't Aatchinse juk weder verlost en dese strandlanden by accoord d'E. Comp^{te} ingeruyt wierden, om deselve in den name van Maningcaboe, onder den titul van stadhouder, met volle magt te bestieren.

Na welke inruyminge den Paadangnees, genoemd Orangcaya Kitchil, die om syne goede diensten, by die gelegentheyt d'E. Comp^{te} gedaen, tot panglima-radja verheven wierde, met bewilliging van den Nederlandsen raet de Padangse regeringe, bestaende volgens haer eerste instellinge nog uyt 8 personen, met gelyke magt ontrent het gebied, veranderde, twee der oude regenten, namelijk de personen van Orangcaya Basaer en Radja Palawan, over dat de syde der Aetchinders gehouden hadden, met alle hare nacomelingen ten eeuwigen dage toe daeruyt verbande, en 't overige getal ver-

meerderde tot 12 personen, gevende aen den voorsitter ofte eerste pongloe de character van bhandara.

By welke nieuwe constitutie de regeringe ten opsigte van 't opperbevel, dat den panglima-radja boven alle andere inlandse regenten gegeven wierd, en van 't meerder getal der regenten, ook is gebleven; dog van de ordre der successie is meermalen afgeweken geworden, en t'effens in de regeringe gesien vader, broeder en zoon, namelijk den Orangcaya Kitchil in qualité van panglima-radja, Mage Samporna, desselfs ouder broeder, in qualité van dato-bhandara, en de eygen soon van de laestgenoemde in qualité van pongloe, met den titul van radja-darata, present panglima-radja, alsook ontrent eenige andere familiën, gelijk de lijste der personen, welke by dese nieuwe constitutie de regeringe uytmaekten, en derselver successeurs, soo als die den anderen successive tot heden opgevolgt zijn, aentoont, namelijk:

Den panglima-radja, genaemt Orangcaya Kitchil, uyt 't geslagte der Beli-messian, heeft tot opvolger gehad desselfs sone, genaemt Radja Alam, welcken om sijn wrevelmoed afgeset sijnde, wierde de linie voorbygegaen en tot panglima-radja vercooren Maradja Inda, uyt 't geslagte Tanjong; en in desselfs plaetse, overmits vóór 't aenveerden van 't bestier tot Batavia vermoort wiert, gestelt desselfs broeder, Moara Laout, welcken over ontrouwe na Banda verbannen sijnde, is gevolgt den presenten panglima-radja, Darat, sijnde van de vaderssyde uyt 't geslagte Beli-messian, en van de moedersyde uyt het geslagte Samague.¹⁾

Den dato-bandara, genaemt Mage Samporna, uyt 't geslagte Beli-messian, sijnde de ouder broeder van den panglima-radja Orangcaya Kitchil, is gevolgt desselfs broeder, mede genaemt Orangcaya Kitchil; dese desselfs broeder-zoon, genaemt Radja Daraet, en mits de optredinge van den laetsten tot panglima-radja, den presenten dato-bandara uyt 't geslagte Samague.

Den pongloe Datoe Maradja Basaer uyt 't geslagte Samague is gevolgt desselfs susters sone, onder deselve titel van Datoe Maradja Bezaer; en desen, vermits syne optredinge tot dato-bandara, desselfs soon, den presenten pongloe, Radja Inhan.

¹⁾ KIELSTRA, blz. 522, schrijft Simagé.

Den pongloe Radja Goenong Pandang uyt 't geslagte Beli-messian is gevolgt Radja Adil, desselfs susters-soone; en dese weder den presenten pongloe, Radja Alam, de susters-sone van gedagte Radja Adil.

Den pongloe Radja du Padang uyt 't geslagte Jamba¹⁾ continueert nog.

Den pongloe Maradja Nanda uyt 't geslagte Tanjong is gevolgt desselfs susters-zone Jibon; dese desselfs broeder, radja Inda Phalawan; dese weder radja Boedjang, de zoon van den pongloe Maradja Nanda, en na desen de susters-soon van radja Inda Phalawan, genaemt Maradja Indo. Dese, over ontrouwe uyt de regeringe geset, is gevolgt den presenten pongloe Soutan Ibrahim, uyt 't geslagte Beli-messian, sijnde de jongste broeder van den pongloe radja Alam.

Den pongloe Soetan Moelano uyt 't geslagte Beli-messian is gevolgt radja Nangcaya, desselfs susters-sone; en dese den presenten pongloe radja Indraboemi, susters-sone van den laestgenoemden radja Nangcaya.

Den pongloe Paducca Maget uyt 't geslagte Mandeiling is gevolgt desselfs susters-soon Berbangsa Duradja; desen, na Banda versonden sijnde, is desselfs familie voorbygegaen en tot dat ampt verkooren den persoon van radja Marach, uyt 't geslagte Maleyo; dan, desen sonder broeders ofte wettige colateralen na te laten overleden sijnde, is gevolgt den presenten pongloe radja nang Poetti²⁾, uyt 't geslagte Samague, sijnde de zoon van den overleden pongloe, radja Adil, en neev van den presenten dato bhandara, datoe Maradja Besaer.

Den pongloe Orangcaya Soeradja uyt 't geslagte Samague is opgevolgt desselfs susters- soone Siribijdjia Indra; desen radja Darat, de susters-sone van gedagte Siribijdjia Indra, en na desen weder de jongste broeder van gemelte radja Darat, onder deselfde tytel, die ook nog continueert.

Den pongloe Datoe Gapon uyt 't geslagte Maleyo is gevolgt Maradja Lela, desselfs susters-zoon; en desen weder den presenten

¹⁾ Ibidem, blz. 523, Djamba.

²⁾ Bij KIELSTRA, blz. 525, Anachoda Poetih.

pongloe Datoe Gapon, sijnde de susters-soon van gedagte Maradja Lela.

Den pongloe Radja Sittia Goera uyt 't geslagte Maleyo is gevolgt Tommogon, desselfs broeder; desen radja Sittia Inda, de susters-sone van gedagte Tommogon, en na desen den presenten pongloe Abdul Carim, sijnde de susters-sone van radja Sittia-Inda.

Den pongloe Radja Pagagar uyt 't geslagte Mandelika is gevolgt radja Seleman uyt 't geslagte Pangnialy; en op desen den presenten pongloe Soetan Ame, desselfs susters sone.

Den pongloe Radja Dilheer¹⁾ uyt 't geslagte Mandelika is gevolgt desselfs neev, den presenten pongloe Radja Maningtang.

De andere insettingen van den stigter der Minangcaboesen rijk. Berpatti Sabatan, sijn t'sedert door de veranderinge van tyden, dat 't Mhometaense geloof onder den meesten ingesetenen is aengenomen geworden, ook langzamerhand weder in onbruik geraekt.

Tot d'erffenis d'eyge kinderen weder gewettigt; dan, alleen met die verpligtinge, dat sy een smal gedeelte van de erffenis na eygen believen aen de susters-kinderen tot een gedagtenis uytkeeren.

De wet, om sigselven te mogen wreken, vernietigt, en dese magt aen de overheyt gegeven, welke heden 's daegs alleenlijk de doodslagen, van mindere-stands persoonen begaen aen lieden van agtinge en vermogen, met de doodt straft, maar ontrent gelycke-stands persoonen ofte aen een van geringe conditie gecommitteert werdende, kan den doodslager sig vrycoopen met 400 rijxdaelders. En van den doodslag aen een slaef begaen met 20 rijxdaelders, welke somma ofte door den doodslager selven, ofte door syne naeste magen moet vergoet werden volgens de wet, tegens de schuldenaers gestatueert, welke nog heden in haer volle vigueur blijft.

't Regt van verhael, de slimste kancker²⁾ van de ruste op dese cust, heeft nogh meest plaetse, omdat de overheyt van den belediger uyt winstugt weygerig blijft regt te doen, en de overheyt van de beledigde ofte niet magtig is, ofte niet genegen, om de schade, van de nabuuren sijn eygen onderdanen aengedaen, met denselven sig in een oorlog in te wickelen, soodat den beledigden onderdaen, de

¹⁾ Radja Ilir.

²⁾ Er staat krancker, wat goed kàn zijn in de beteekenis van krenker.

schade willende wreken, sulx door verhael moet doen; en alsoo die wrake meest altijd de onschuldige treft, verwekt die tot weerwraek, welcke dan egter gemenelijck door een oorlog moet werden geïndigt. Dog onder 't gebiet der E. Comp^{ie} houd die wyse van handelinghe op door vreesse van straffen, overmits den beledigden, in cas 't regt hem geweygert werd, sijn recours tot d'E. Comp^{ie} behoud.

De wet der suyveringe door 't water, door den stigter van 't Minangkaboese rijk, Berpatti Sabatan, afgeschaft, is sedert lange ook weder in gebruyk gebragt, en heeft te meer kragt op de gemoederen der ingesetenen, omdat se geagt werd van God selfs ingestelt en onfeylbaer te sijn, volgens de exempelen, welcke veele daervan weten te verhalen, dat 't wel meermalen gebeurt ware dat personen van een hartvogtigen aert en stout, dese beproevinge niet geagt hebbende, de goddelycke kragt in 't water niet hadden kennen tegenstaen, maer of dryvende waren gebleven, ofte, soo al met den onschuldigen wegsoncken¹⁾, dan egter onder 't water versmoort ofte door een hey²⁾ ofte caeyman tot vermeerderinge harer straffe weggerukt waren geworden. Dan, dese beproevinge werd niet als in seer twyfelagtige saken partyen opgelegd.

Onder stont: Accordeert, getekent: C. F. Hofman.

1) Er staat wegschoncken.

2) Haai.